

באורים

סין נמצאת בקצה המזרח, וארץ ישראל במרכז. אם נחלק את העולם לארבעה רבעים, נמצא שיש פער של שש שעות בין שני חלקים סמוכים. היות שהשבת מתחילה בארץ ישראל, היא לא מאוחרת לסין בשש שעות, אלא מקדימה אותה בשמונה עשרה שעות. לכן, לאחר שנכנסה השבת בארץ ישראל, יעברו שמונה עשרה שעות עד שתיכנס השבת גם במקום האחרון בסיבוב היומי, שהוא סין. כדור הארץ הוא עגול, ובכל רגע נתון יש שקיעה וזריחה של השמש במקום כלשהו. כדי להגדיר ימים שונים בשבוע, יש הכרח לסמן נקודת התחלה שמשם מתחיל היום (קו התאריך), ושעל פיה נדע את היחס בין המקומות השונים על פני הכדור, מי מוקדם ומי מאוחר, ובכך נדע איזה יום היום בכל מקום בעולם. למשל: אם בסין השעה 6 בבוקר של יום שלישי, אזי בארץ ישראל השעה היא חצות הלילה, אבל אין לדעת מהו היום: אם סין קודמת לארץ ישראל, אז בארץ ישראל חצות הלילה של יום שני. אבל אם ארץ ישראל קודמת לסין, אז בארץ ישראל חצות הלילה של יום שלישי, כלומר הבדל של יום שלם. כדי שנדע בוודאות מהו היום, יש הכרח לקבוע מהיכן מתחיל היום, ואז נדע אם סין קודמת או ארץ ישראל קודמת. בנוסף, עלינו לקבוע אחידות לאזור מסוים, שהרי גם בירושלים עצמה יש חלק מזרחי יותר מהאחר, ואם כן השבת אינה מתחילה באותו רגע בכל ירושלים או בכל ארץ ישראל.

הרחבות

1. מחלוקת הפוסקים לגבי קו התאריך הבינלאומי

ואין להמלט ממקום משתתף שיהיה סוף מערב ותחלת מזרחו. ריה"ל מסביר את הצורך בקביעת קו תאריך משותף.

קו התאריך הבינלאומי נקבע כעבור 180° מגריניץ' שבלונדון. ועל כן, כל מקום שנמצא בנטייה מזרחה של 15°, מזויה את הזמן שעה אחת קדימה. וכל מה שמערבה - שעה אחורה. קביעה זו היא שרירותית והיא רואה בגריניץ' את מרכז העולם.

בהבנת שיטת ריה"ל אצלנו נחלקו הפוסקים. החזון-איש [קונטרס י"ח השעות, מופיע בחזו"א או"ח] הבין כפשוטו את דברי ריה"ל, שלמרות שירושלים היא מרכז העולם מסיים את קו התאריך עד קצה הארץ הנושבת (סין) ולכן קו התאריך הוא 90° מירושלים. לעומתו, הרב טיקוצ'ינסקי [היומם בכדור-הארץ, תש"ג] טוען שסיבת ההסטה של קו התאריך היא כיוון שחשבו בעבר שבחציו השני של העולם אין יישוב בני אדם, ולכן באופן שרירותי סיפחו את החלק המזרחי. אולם, היום, כשאנו יודעים שיש יישוב בחלק השני של כדור הארץ, שוב אין טעם בהסטה וחוזר הקו למקומו, כ - 180° מירושלים.

הרב גורן [מחניים יד עמ' ט - יא] מיקם את קו התאריך 114° ממזרח לירושלים; ואילו לדעת הרב דוד שפירא קו התאריך נמצא 135° מזרחית לירושלים [שו"ת בני ציון סי' י"ד].

הרב מנחם כשר בספרו קו התאריך הישראלי מציע שיטה מקורית שבה הוא טוען שקו התאריך ההלכתי הוא קו התאריך הבינלאומי [עיין שם].

שאלות לדין

מה ניתן ללמוד מההקבלה בין דין התורה לדין הטבע?

מה מבטא השם 'ירושלים', מה מבטא השם 'ציון'?

ומחזיב שיהיו שמונה עשרה השעות עקר בקריאת ימי השבוע, מפני שארץ ישראל, שהיא מקום התחלה לקריאת שמות הימים, בינה ובין השמש בעת התחלת הקריאה בשם, שש שעות, ולא יחדל להמשיך שם השבת, למשל, על תחלת היום, אשר התחילה השמש הסובב מסוף המערב, וראה אותה אדם שוקעת והוא בארץ ישראל וקרא תחלת השבת, עד שהגיעה אל צממת ראשו אחר שמונה עשרה שעות, והיה ערב לתחלת סין, ונקרא שם גם כן תחלת השבת, והיה סוף גזרי הקריאה, מפני שמה שאחריו אמנם יקרא באשר הוא מזרח למקום התחלת הימים.

ואין להמלט ממקום משתתף שיהיה סוף מערב ותחלת מזרחו, והוא לארץ ישראל תחלת הישוב. ואין זה בדין התורה בלבד, אלא בדין הטבע גם כן, כי הנה לא יתכן שיהיו ימי השבוע נקראים בשם אחד בעצמו לישוב פלו אלא בשנקבע מקום שיהיה התחלה לקריאה, ומקום קרוב אליו לא יהיה מזרח לחברו, אלא האחד מזרח גמור והאחר מערב גמור. ואם לאו, לא תשלם לימים קריאת שם ידועה, מפני שכל מקום מפעגל אמצע הארץ מזרחים ומערבים יחד, ותהיה סין מזרח לארץ ישראל ומערב לתחתית הארץ, ותחתית הארץ לסין ומערב למערב, והמערב מזרח לתחתית הארץ ומערב לארץ ישראל, ולפיכך לא יהיה מזרח ולא מערב ולא התחלה ולא סוף ולא שמות ידועים לימים, והסדר הנזכר נתן שמות ידועים לימים מארץ ישראל.

אבל לקריאת השם רחב על כל פנים, מפני שלא יתכן להפיר האפקים בכל נקדה ונקדה מהארץ, כי הנה בירושלים עצמה מזרחים ומערבים רבים, ושמזרח ציון, למשל, זולת מזרח בית המקדש, ומעגלי אפקיהם שונים באמת, אשר לא ישיגום החושבים, כל שפן דמשק מירושלים. ולא ימלט מלומר ששבת דמשק קדם שבת ירושלים ושבת ירושלים קדם שבת מצרים, ואי אפשר מבלי קביעת רחב.